Tatiana POTÎNG
Universitatea de Stat
„Dimitrie Cantemir”
(Chişinău)

PROHIBIŢII ASOCIATE RITUALULUI FUNERAR

Prohibitions associated with the funerary ritual

Abstract: The funeral ceremony sums up a body of ritual practices that look at both the deceased and the survivors. They are consecrated by a long tradition by which the community assumes, explains and appraises biological death while protecting itself against potential adverse factors.

In order to neutralize the forces of Evil and to prevent possible imbalances, the people's mentality conceptualized a system of protection that includes, on one hand, the strict observance of the funeral rite, on the other hand, a series of prohibitions that prevent the disastrous collision that could happen between the two worlds of sacred and profane.

Particularly complex, in the context of funerals, is the defensive ritual in relation to the deceased, which suggests not only the fear of the dead, but the fear of death itself. In order to eliminate the danger of contamination from the objects used in the burial process, these objects are burned, buried or hidden in a sheltered place.

Through their logico-grammatical structure, bans are distinct mechanisms in the form of beliefs and restrictive superstitions that prevent the imbalances between the two worlds – sacred and profane during the periods that mark the passing of life affecting both individuals and communities.

By the way in which they act, interdictions associated with funeral ritual normalize individual behavior, regulate relationships between the individual and the community, and maintain harmony between his destiny and the universe in which he or she remains or is preparing to leave.

Keywords: prohibitions, interdictions, rites of passage, funeral rite, wailing, mourning.

Rezumat: Ceremonialul funerar însumează un corpus de practici rituale care au în vedere atât decedatul, cât şi supravieţuitorii. Acestea sunt consacrate printr-o lungă tradiţie în virtutea căreia comunitatea îşi asumă, explică şi valorizează moartea biologică, protejându-se totodată în faţa potenţialilor factori potrivnici.

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

Pentru a neutraliza forțele Răului și a preveni eventualele dezechilibre, mentalitatea populară a conceptualizat un sistem de protecție care include, pe de o parte, respectarea cu strictețe a ritului funerar, pe de altă parte, o serie de interdicțiicare previn contactul dezastruos ce s-ar putea produce între cele două lumi care sunt sacrul și profanul.

Deosebit de complexă, în contextul funerariilor, este ritualiatea defensivă în raport cu defunctul care implică nu doar frica de mort, ci frica de însăşi moartea. În ideea eliminării pericolului de contaminare cu obiectele folosite la mort, acestea se ard, se îngroapă sau se ascund într-un loc ferit.

Prin structura lor logico-gramaticală, interdicțiile sunt mecanisme distincte sub formă de credunțe și superstiții cu caracter restrictiv ce vin să prevină dezechilibrele dintre cele două lumi – sacră și profană în perioadele de limită ale vieții individului și comunității.

Prin modul în care acţionează, prohibiţiile asociate ritualului funerar normează comportamentele indivizilor, reglementează raporturile dintre individ și comunitate și menţin armonia între destinul acestuia și universul în care rămâne sau pe care se pre-gătește să-l părăsească.

Cuvinte cheie: prohibiții, interdicții, rituri de trecerere, rit funerar, priveghi, doliu.

Fenomenul morţii a constituit un subiect prioritar de reflecţie pentru umanitate, iar translaţia dintr-un statut existenţial în altul a generat dintotdeauna multiple interogaţii. „Marea trecere” asimilată unei călătorii spre tărâmul umbrelor și actele rituale efectuate pentru îngrijirea sufletului în drum spre altă lume au suscitat constant interesul cercetătorilor.

În încercarea de a atribui o raţiune morţii și lumii de dincolo, realitatea biologică a individului a fost raportată la un context cultural în care moartea nu înseamnă o dispariţie definitivă, ci doar o schimbare de stare și de loc. „În ceea ce privește moartea, riturile sunt cu atât mai complexe cu cât este vorba nu doar de un „fenoment natural” (viața sau sufletul părăsesc trupul), ci și de o schimbare de regim deopotrivă ontologic și social: răposatul va trece prin anumite încercări de care depinde propria lui soartă dincolo de mormânt, trebuind în același timp să fie recunoscut și acceptat de comunitatea morților. (Eliade, Mircea, p. 139)

În cadrul ceremonialului funerar se conturează pregnant toate categoriile riturilor de trecere: de separare, de limită și de agregare, cărora, de obicei, le corespund secvenţial, trei etape distincte:

- Etapa preliminală, de separare a mortului de cei apropiați, în care se îndeplinesc rituri cu pronunţate funcţii apotropaice.
- Etapa liminală, a pregătirii înmormântării, dominată de veneraţie amestecată cu teamă din partea comunității preocupate de săvârşirea actelor de protecţie magico-rituală.
- Etapa postliminală, a separării definitive de lumea vie, este definită de riturile și formulele de iniţiere și integrare pentru postexistenţă.

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

Practicile rituale din cadrul ceremonialului de înmormântare au în vedere atât decedatul, cât şi supravieţuitorii. Acestea sunt consacrate printr-o lungă tradiţie în virtutea căreia comunitatea îşi asumă şi valorizează moartea biologică, protejându-se, totodată, în faţa potenţialilor factori potrivnici. Defunctului i se oferă un tratament aparte, dedus din necesitatea îngrijirii sufetului despre care se crede că îndată ce a părăsit trupul, se află într-o perioadă de instabilitate înainte de a ajunge în lumea spiritelor. „Potrivit mentalităţii populare, postexistenţa este asimilată realităţii terestre, deoarece defunctul continuă să aibă condiţii şi nevoi omeneşti şi se comportă ca atare. Dacă ne oprim la punerea sa în sicriu, care aparent este o îngrijire a corpului neînsufleţit, structura de adâncime a gestului vizează o încercare de punere în condiţii optime a sufletului, care trebuie să fie pregătit corespunzător pentru toate obstacolele din drumul lui spre Dincolo.” (Şeran, Corina-Viorica, p. 65)

În acest sens, mobilurile de bază ale riturilor funerare, fie că sunt de separare sau de agregare, converg în direcția stabilirii granițelor clare dintre cele două lumi și respectarea lor cu strictețe. Caracterul ordonator al obiceiurilor și credințelor legate de moarte și decedat reclamă o atitudine corespunzătoare din partea comunității. Abaterea de la tiparul ceremonialului funerar afectează îndeosebi persoanele apropiate, motiv pentru care acestea se străduiesc să respecte obiceiurile prescrise de tradiție cu maximă rigurozitate. Se presupune că *„Morții prost înmormântați o duc rău pe lumea cealaltă* (Ciauşanu, Gheorghe F. p. 227) și că „Neîndeplinirea integrală a datinilor sau posibilele abateri de la tradiție pot avea urmări nefaste asupra supraviețuitorilor celui decedat, fiindcă, devenit strigoi, mortul va putea pedepsi pe cei care nu și-au făcut datoria”. (Eretescu, Constantin, p. 66)

Teodor Burada indica asupra credinţei că cel îngropat nu şi-ar putea odihni sufletul dacă nu i se fac rânduielile cuvenite, moştenite de la străbuni: obiceiul închiderii ochilor, spălarea trupului cu apă caldă şi ungerea lui cu alifii, aşezarea mortului cu picioarele spre uşă, punerea bradului, însoţirea mortului cu făclii, îngroparea lui cu hainele cele mai alese, turnarea vinului peste rămăşiţele lui, rostirea cuvintelor „Să-i fie ţărâna uşoară!”, despletirea femeilor în semn de doliu, scoaterea de la mort a oricăror podoabe, spălarea cu apă a celor ce se întorc de la mort şi, în fine, ospeţele date pentru pomenirea mortului. (Burada, Teodor, p. 40)

Acest caracter imperativ al ritualurilor a determinat, pe de o parte, păstrarea lor aproape intactă, fapt confirmat de majoritatea studiilor de teren de dată recentă, pe de altă parte, necesitatea instituirii unui sistem complex de **interdicții** care previn contactul dezastruos ce s-ar putea produce între cele două lumi: sacră și profană.

În viziunea lui Emil Durkheim interdicțiile sunt culturi negative, care „edictează incompatibilități între anumite lucruri și prescriu separarea lucrurilor declarate ca fiind incompatibile acest sistem are drept funcție prevenirea amestecurilor și apropierilor nedorite, evitarea interferențelor dintre sacru și profan. Ele nu-i pretind credinciosului unele prestații efective, ci se limitează la a-i interzice anumite modalități de a acționa”. (Durkheim, Emile, p. 276)

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

Prin intermediul riturilor prohibitive se realizează echilibrul necesar între sacru şi profan „Or, lumea sacrului întreține cu lumea profanului un raport de antagonism. Ele corespund la două forme de viață care se exclud reciproc, neputând fi trăite în acelaşi moment cu aceeaşi intensitate. (Durkheim, Emile, p. 292) „Asemenea precauțiuni sunt necesare în virtutea extraordinarei proprietăți de contagiune a caracterului sacru. Nu numai că el nu rămâne ataşat lucrurilor asupra cărora îşi lasă amprenta, dar se defineşte printr-un fel de instabilitate". (Durkheim, Emile, p. 293)

Prin modul în care acţionează, **prohibiţiile** asociate ritualului funerar normează comportamentele indivizilor, reglementează raporturile dintre individ şi comunitate şi menţin armonia între destinul acestuia şi universul în care rămâne sau pe care se pregăteşte să-l părăsească.

Celebrele culegeri de credințe şi superstiții populare apărute la sfârşitul sec. XIX, începutul sec. XX sub îngrijirea sau coordonarea lui Simeon Florea Marian, Gheorghe F. Ciauşanu, Artur Gorovei, Elena Niculiță-Voronca etc. conţin un sistem întreg de prescripții cu caracter prohibitiv în raport cu moartea, înmormântarea şi defunctul. Analiza lapidară a celor mai populare dintre culegerile respective, în aspectul descrierii sau analizei interdicțiilor, ne demonstrează că paradigma restrictivă a superstițiilor populare este activată în toate secvenţele ritului funebru: cele trei zile cât stă mortul în casă, înmormântarea, cele 40 de zile de după deces. Unele interdicții, cum ar fi cea de aflare în preajma muribundului a celor apropiați, se aplică chiar în perioada preliminală: *Când moare cineva, nu-i bine să-i ție lumina unul din neamurile mai de aproape, căci bolnavul se chinuieşte până moare.* (Gorovei, Artur, p. 222)

Scalda rituală este primul pas în vederea pregătirii mortului pentru marea trecere şi are drept scop „îndepărtarea" firească a acestuia de cei vii. Pentru acest rit sunt o serie de prescripții cu caracter prohibitiv: *Cine scaldă un mort, dacă nu-i spală lipul tot de sub unghii sau tina de pe corp are să le mănânce pe ceea lume.* (*Ibidem*); *Femeile care gătesc mortul pentru groapă sunt necurate, nu au voie să gătească mâncarea de pomană. Ele trebuie să se spele cu agheasmă şi să meargă la preot.* (Gorovei, Artur, p. 224)

Un rol important în cadrul riturilor de limită şi a celor de agregare îl au interdicțiile cu funcție apotropaică, menite să protejeze comunitatea de revenirea mortului dar şi cele menite să apere mortul de piedicile ce pot apărea în călătoria lui.

Practica ce pregăteşte mortul pentru intrarea în „Ceia lume" este **priveghiul**, un rit precreştin, care s-a pastrat în multe zone cu sensul lui primar, de separare a neamului celor vii de cel mort, înainte de integrarea lui în lumea celor morți. Priveghiul durează, de obicei, două nopți şi este marcat printr-o stare de criză, creată din contradicția dintre jelire, durerea pierderii celui drag şi râsul provocat de jocurile tradiționale de priveghi.

Interdicția de la priveghi cu cea mai mare arie de răspândire ține de credința populară că mortul **nu** trebuie lăsat singur. Se consideră că defunctul rămas singur este vulnerabil în fața forțelor malefice, de aceea trebuie păzit să nu rămână fără lumânare,

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

să nu treacă pe sub el sau peste el câinele ori pisica, căci există pericolul transformării lui în strigoi: *Mortul nu trebuie să stea fără lumânare, nici singur în casă, pentru a nu se apropia duhurile rele de el;* (Ciauşanu, Gheorghe F., p *267); Să nu laşi mortul singur la priveghi că se face strigoi.* (Gorovei, Artur, p. 325)

Temerile şi credinţele în puterile malefice ale morţilor sunt larg răspândite pe întreg spaţiul cultural românesc. Frica de mortul devenit strigoi are la bază convingerile omului arhaic în postexistenţa sufletului şi, mai ales, în puterea acestuia de a se întoarce printre cei vii. În credința populară „aceştia îşi omoară neamurile, îi chinuie, îi desfigurează, îi sugrumă sau îi sufocă. Strigoii mănâncă inimile oamenilor şi ale animalelor, le sug sângele, cer mâncare, băutură şi haine". (Cosma, Valer-Simion, p. 111)

Pentru a neutraliza forţele Răului şi a preveni reîntoarcerea mortului strigoi, mentalitatea populară a conceptualizat un sistem de protecţie a căror prescripţii imperative se aplică la diferite etape ale ritualului funerar: *Să nu dai cucoş peste groapă că se preface mortul în strigoi; Se face strigoi mortul căruia i se fură piedica. Piedica aceasta se fură adesea fiind bună de farmece; Prin morminte nu e bine a se face dese umblete, mai cu seamă marţi şi sâmbătă noaptea, căci femeile care au fost strigoi, de-au dus lapte şi altele, se scoală şi umblă şi fiind foarte păcătoase nu au stare nici în mormânt de deavolul fiind purtate, fă-ţi cruce şi te roagă lui Dumnezeu şi vor dispărea strigoii şi deavolii şi tu te vei întări şi nu-ţi va fi nimic.* (Gorovei, Artur, p. 326)

Asupra credinţei în pericolul revenirii mortului accentuează şi Arnold van Gennep. Folcloristul francez însă îi înglobează în aceeaşi categorie a morţilor vulnerabili pe „indivizii pentru care nu s-au executat rituri funerare, la fel ca şi copiii nebotezaţi, cei ce nu au primit nume sau au rămas neiniţiaţi". Aceştia „sunt sortiţi unei existenţe jalnice, fără a putea vreodată să pătrundă în lumea morţilor sau să fie agregaţi la societatea lor. Sunt morţii cei mai periculoşi; ei ar dori si revină în lumea celor vii şi, neputând s-o facă, se comportă ca nişte străini ostili. Astfel, riturile funerare sunt în acelaşi timp rituri utilitare cu bătaie lungă: ele îi ajută pe supravieţuitori să scape de duşmanii lor eterni". (Van Gennep, Arnold, p. 133)

Deosebit de complexă, în contextul funerariilor, este ritualiatea defensivă în raport cu defunctul care implică nu doar frica de mort, ci frica de însăşi moartea. În ideea eliminării pericolului de contaminare cu obiectele folosite la mort este arderea acestora, îngroparea sau ascunderea lor într-un loc ferit. În categoria aceasta intră hainele, rufăria de pat, obiectele folosite la toaletarea mortului, pieptenele, săpunul, prosopul, instrumentele de bărbierit, cârpa cu care se şterge mortul, piedica etc. În scop apotropaic se realizează o serie de acţiuni de protejare a celor vii de pericolul revenirii morţii în acelaşi loc sau la aceeaşi casă: *Albia sau vana în care s-a scăldat mortul se răstoarnă cu gura în jos şi nu se mai întrebuinţează până după înmormântare, fiind rău de moarte şi pentru alţii; Când se încălzeşte apa pentru scăldatul unui mort, să nu se împingă tăciunii de foc sub vas, căci e semn de facere a focului şi pentru alţi morţi; Îngroparea mortului să nu se facă lunea, căci e rău de moarte;*

BDD-A29161 © 2018 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

Pe drum ducând mortul, nici să te întorci, nici să te uiți înapoi, că-ți va muri cineva din familie; La casa unde a murit cineva, nu se spală rufele și nu se spoiește o săptămână, fiind rău de moarte pentru cei rămași în casă. (Gorovei, Artur, p. 211); *După ce un mort se pornește la mormânt, se ia apa în oala cu care a fost scăldat, se stropește în urma lui, apoi se trântește în mijlocul casei de se spargă toate neajunsurile, supărările și să se înceteze de a mai muri cineva din acea casă.* (Ciauşanu, Gheorghe F., p. 227)

În aceeaşi sferă de comportamente impuse, a căror încălcare atrage sancţiuni de ordin magic şi social, se înscrie şi interdicţia femeii gravide de a privi mortul, pentru ca nu cumva paloarea sa să se transfere la copil, aspect explicat pe baza principiului de similitudine, activat prin contact vizual, „îmbolnăvirea de gălbenare şi naşterea copilului galben, realizate conform gândirii magice, prima, prin contaminarea tactilă directă, iar cea de-a doua prin contaminarea vizuală, indirectă, puteau avea drept cauză medicală reală infectarea cu o formă de virus de hepatită de la cel mort, care producea ulterior şi celor vii acelaşi simptom al icterului. În lipsa cunoştinţelor medicale şi a serviciilor medicale de specialitate, această infecţie de tip hepatic era interpretată ca fiind contactată prin diferite modalităţi de contact magic cu cel mort”. (Rădulescu, Adina, p. 148)

Se cere de precizat că nu toate tabuurile asociate ritualului funerar au structura gramaticală a imperativului negativ. De foarte multe ori printr-o superstiție prohibită se stabilește cadrul concret limitativ pentru desfășurarea unei sau altei activități, încălcarea căruia atrage după sine o sancțiune. De exemplu, dacă mortul este cu gura deschisă, se crede că trebuie legat cu o bucată de pânză pe sub bărbie, existând credinţa că, altfel, va chema şi alte suflete cu el. Altfel spus, „norma” prevede că mortul nu trebuie lăsat cu gura deschisă. Încălcarea acestei prescripții atrage după sine pericolul revenirii morții în această casă. În această categorie, a interdicțiilor „ascunse”, se înscriu prescipțiile apotropaice referitor la așezarea mortului, drumul la cimitir, îngroparea, pomenirea: *Dacă se așază mortul cu capul spre ușă tot neamul i se topește* (Gorovei, Artur, p. 226); *După ce s-a scos mortul din casă, se închid după el pe loc ușile și ferestrele, crezându-se că la din contra, ar intra moartea iarăși în acea casă și ar cere alte victime.* (Gorovei, Artur, p. 227*)*; *Groapa și măsura gropii unui mort se păzesc ca să nu treacă peste ele un câine, căci atunci va muri cineva din familie.* (*Ibidem*); *Se crede că dacă a fost cineva la înmormântare, trebuie apoi să-și spele mâinile, căci la din contra, va muri cineva din casa lui.* (Gorovei, Artur, p. 228)

Dacă examinarea culegerilor populare de la începutul secolului trecut au relevat caracterul unitar al celor mai multe dintre riturile negative şi gradul relativ mare de circulație pe aproape întreg arealul cultural românesc, volumul monografic al satului Roşcani demonstrează caracterul conservator al acestora. Autorii studiului au descris mai multe prohibiții funerare păstrate de-a lungul timpului, dintre care se remarcă „întoarcerea urmei mortului”. „Acesta are loc imediat după plecarea din ocol a convoiului funerar şi vine în continuarea respectării unui alt tabu – cel al curăţirii

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

casei pe toată durata liminală. Totodată, acest act pare a fi şi o prefigurare a următoarelor interdicţii legate de perioada imediat postliminală în care se mai îndeplinesc alte rituri de izolare a spiritului precum tămâierea mormântului, arderea lumânărilor de veghe în încăperea în care a locuit şi parastasul de nouă zile: „Trei zile cât e mortu' acasă nu să mătură sau, dacă e nevoie de măturat, să pune gunoiu' su' masă; cân' să iesă cu mortu' afar' din cameră, atuncè să iè hainele alea şî să pun gios şî să pune masa pă care o fos' cu picioarăle-n sus aclò şî să lasă aşa până treşe slujba-n ocol şî...no! după ce mărg la cimitir" (T.C.).(Ştiucă, Narcisa, p. 192)

Unul dintre insemnele cvasigenerale asociate morţii este **doliul,** „semnul exterior al durerii pe care o provoacă dispariţia unui om apropiat. Potrivit tradiţiei, îmbrăcămintea este primul şi cel mai puternic indiciu că purtătorul ei se află în doliu. Întreaga înfăţişare îl deosebeşte pe îndoliat de restul comunităţii". (Eretescu, Constantin, p. 66)

În viziunea lui Arnold van Gennep, „doliul reprezintă o perioadă de prag pentru supraviețuitori, în care se intră prin rituri de separare și din care se iese prin rituri de reintegrare în societatea generală. În unele cazuri, această perioadă de prag a celor vii este opusă perioadei de prag a mortului, sfârșitul primei coincizând uneori cu sfârșitul celei de-a doua, altfel spus cu agregarea celui decedat la lumea morților. (Van Gennep, Arnold, p. 132) În timpul doliului, rudele celui mort alcătuiesc „o societate specială, situată între lumea celor vii, pe de o parte, și lumea morților, pe de altă parte", cărora li se impun o serie de interdicții și pentru care viața socială este suspendată. „Atinși de prezența morții, ei nu mai pot duce o viață obișnuită, starea lor schimbată prin această contagiune necesită acte positive și acte negative (interdicții) în legătură cu îmbrăcămintea, alimentația, relațiile sociale și sexuale, cu întreg stilul de viață. (Bernea, Ernest, p. 83)

Constantin Eretescu indică asupra unui aspect mai puțin discutat, vulnerabilitatea îndoliaților și imperativul punitiei pentru ei: „Contactul cu un om aflat într-o asemenea stare nu este de dorit. Acesta trebuie să parcurgă timpul de penitență în singurătate." (Eretescu, Constantin, p . 66)

Trebuie remarcat că în raport cu sinucigașii funcționează un alt sistem de prohibiții decât cel pentru decedații de „moarte bună". Sinucigaşii nu beneficiază de acelaşi ritual al înmormântării, nu sunt îngropaţi la un loc cu aceştia, nu li se pune cruce la mormânt, nu le este pomenit numele nici la propria înmormântare, nici la dezlegări, ei excluzându-se, prin gestul lor, din comunitatea strămoşilor.

Riturile postliminale au ca scop integrarea celui decedat în lumea morţilor. La sfârşitul acestei perioade, cei vii se reintegrează, purificaţi, în comunitatea din care fac parte, iar sufletul mortului este agregat în comunitatea strămoşilor. De acum, comunicarea directă dintre cele două lumi nu mai este posibilă, ea fiind mediată prin dezlegări, pomeni, dar și printr-o serie de interdicții cum ar fi credința că *Morții nu trebuie vorbiți de rău!* (Ciauşanu, Gheorghe F., p 113)

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)

Referinţe bibliografice

1. BERNEA, Ernest. *Moartea şi înmormântarea în Gorjul de Nord*. Bucureşti: Editura Vremea, 2007.

2. BRATU, Andreea. Interdicţii asociate elementelor primordiale în cadrul ritualurilor româneşti de naştere şi de înmormântare. În: *Revista Transilvania*, nr. 9. 2015.

3. BURADA, Teodor. *Datinile poporului român la înmormântări*. Bucureşti: Ed. Saeculum I.O, 2006.

4. COSMA, Valer Simion. Dincolo de mitul modern al vampirilor: strigoii în lumea ţărănească a românilor ardeleni din secolele XVIII-XIX. În: *Simpozionul multicultural „Diva Deva", Geografii identitare – identităţi cultural, vol1*. Presa universitară clujeană, 2014.

5. DURKHEIM, Emile. *Formele elementare ale vieţii religioase*. Traducere Magda Jeanrenaud şi Silviu Lupescu. Iaşi: Editura Polirom, 1995.

6. ELIADE, Mircea. *Sacrul şi profanul*. Bucureşti: Editura Humanitas, 1995.

7. ERETESCU, Constantin. Doliul alb. Culorile doliului. În: *Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie. Ştiinţele Naturii şi Muzeologie. Volumul 21 (34)*. Chişinău, 2014.

8. GHINOIU, Ion. *Lumea de aici, lumea de dincolo – ipostaze româneşti ale nemuririi*. Bucureşti: Editura Fundaţiei Culturale Române, 1999. 330 p.

9. KLIGMAN, Gail. *Nunta mortului. Ritual, poetică şi cultură populară în Transilvania*. Iaşi: Editura Polirom, 1998.

10. Marian, Simeon Florea. *Înmormântarea la români. Studiu etnografic*. Bucureşti: Editura Saeculum Vizual, 2008.

11. RĂDULESCU, Adina. *Rituri de protecţie în obiceiurile funerare româneşti*. Bucureşti: Editura Saeculum I.O, 2008.

12. *Roşcani – un sat pentru mileniul III*. Coordonat: ŞTIUCĂ, Narcisa. Deva: Ed. Emia, 2000. 424 p.

13. ŞERAN, Corina-Viorica. Misterul morţii şi devenirea spirituală. În: *Etnologia românească – astăzi. Studii şi comunicări editate de Ion Cuceu*. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2009.

14. SUIOGAN, Delia. *Forme de interacţiune între cult şi popular*. Baia Mare: Editura Ethnologica, 2006.

15. VAN GENNEP, Arnold. *Riturile de trecere*. Iaşi: Editura Polirom, 1998.

Corpus de texte:

1. CIAUȘANU, Gheorge F. *Superstițiile poporului roman în asemănare cu ale altor popare vechi și noi*. Ediție critică, prefață și indice tematic de I. OPRISAN. Bucureşti: Ed. Saeculum I.O, 2007.

2. GOROVEI, Artur și CIAUȘANU, Gheorghe F. *Credințe și superstiții românești* Ediție de Irina Nicolau și Carmen Mihalache, ed. III. Bucureşti: Humanitas, B. 2013.

BDD-A29161 © 2018 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:34:35 UTC)